

Elnökök az iskolapadban

Az európai és magyar államfők iskolai végzettsége

A REPUBLIKON INTÉZET ELEMZÉSE

2026 július

BEVEZETÉS

Magyar Péter bejelentése, miszerint Polgár Juditot kérné fel Magyarország köztársasági elnökének, azonnal élénk közéleti vitát váltott ki. A reakciók egy része nem is elsősorban Polgár Judit személyéről szólt, hanem arról, hogy a jelölést nem előzte meg az a széles körű társadalmi egyeztetés, amelyet a TISZA Párt korábban ígért. A személyével kapcsolatos kritikák közül azonban egyértelműen a leggyakrabban visszatérő érv az volt, hogy nem rendelkezik jogi diplomával, sőt felsőfokú végzettséggel sem.

Első látásra ez komoly kifogásnak tűnhet, különösen Magyarországon, ahol az elmúlt évtizedekben szinte természetessé vált, hogy a köztársasági elnök jogász. Bár azóta Polgár Judit már bejelentette, nem vállalja az elnöki szerepet, mégis érdemes feltenni a kérdést: valóban a végzettség a legfontosabb szempont egy államfő alkalmasságának megítélésénél? A válaszhoz egyrészt érdemes megvizsgálni, milyen végzettséggel rendelkeznek az Európai Unió jelenlegi köztársasági elnökei, másrészt azt is, hogy a magyar gyakorlat mennyiben támasztja alá azt a feltételezést, hogy a jogi diploma önmagában garancia a sikeres államfői működésre.

ÁLLAMFŐK VÉGZETTSÉGE AZ UNIÓBAN

Ha végignézzük az Európai Unió nem monarchia tagállamainak jelenlegi államfőit, valóban azt látjuk, hogy a jogász végzettség gyakori. Görögország államfője, Konstantinos Tasoulas, Horvátország elnöke, Zoran Milanović, Németország államfője, Frank-Walter Steinmeier, Olaszország elnöke, Sergio Mattarella, Szlovénia államfője, Nataša Pirc Musar és Írország államfője, Catherine Connolly egyaránt jogi végzettséggel rendelkezik. Nem meglepő, hiszen az államfő több országban is fontos alkotmányos szerepet tölt be, ezért a közjogi ismeretek kétségtelenül előnyt jelenthetnek.

A kép azonban ennél jóval árnyaltabb. Az osztrák Alexander Van der Bellen közgazdász és egyetemi professzor ahogy Litvánia elnöke, Gitanas Nausėda és a szlovák államfő, Peter Pellegrini is gazdasági végzettségű emberek. Emmanuel

Macron filozófiát tanult, majd közigazgatási mesterdiplomát szerzett. Finnország elnöke, Alexander Stubb politológus, több egyetemi diplomával és doktori fokozattal. Lengyelország elnöke történész, ahogy a lett államfő is, Ciprus elnöke politológus, Csehország elnöke pedig katonai és nemzetközi kapcsolatok területén szerzett képesítést.

Különösen érdekesek azok a példák, amelyek teljesen eltérnek a politikai vagy jogi pályától. Románia államfője, Nicușor Dan matematikus, ráadásul doktori fokozattal. Észtország elnöke, Alar Karis állatorvos és tudományos kutató. Bulgária elnöke filológus, Málta elnöke angol nyelv és irodalom szakon végzett.

Vagyis az európai gyakorlatból nem az rajzolódik ki, hogy egy köztársasági elnöknek jogásznak kell lennie. Sokkal inkább az, hogy az államfői tisztségre különböző tudományterületekről és életutakról is el lehet jutni. Jogászok, közgazdászok, történészek, bölcsészek, politológusok, matematikusok és természettudósok egyaránt betöltik ezt a szerepet.

Az természetesen igaz, hogy Polgár Judit helyzete ebből a szempontból sajátos. Nemcsak jogi diplomával nem rendelkezik, hanem felsőfokú végzettséggel sem, ami az uniós államfők között valóban kivételes lenne. Ugyanakkor az életútja sem hasonlítható össze egy hagyományos politikusi vagy tudományos pályával. Már gyermekkorától kezdve a világ élvonalába tartozó sakkozóként versenyzett, eredményeivel és a sakk globális népszerűsítésében betöltött szerepe és sportdiplomáciai tevékenysége miatt pedig nemzetközi tekintélyt vívott ki magának, amelyek egy államfő számára kifejezetten fontos tulajdonságok lettek volna.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a köztársasági elnök nem egyedül dönt alkotmányjogi kérdésekben. A Sándor-palota jelentős szakmai apparátussal működik, alkotmányjogászok, jogtanácsosok és államigazgatási szakemberek készítik elő a döntéseket. Egy államfőnek természetesen előnyt jelenthet a jogi végzettség, de feladatai ellátása nem kizárólag ezen múlik.

Magyarországon kétségtelenül más hagyomány alakult ki. A rendszerváltás óta hivatalba lépett köztársasági elnökök közül Göncz Árpád, Mádl Ferenc, Sólyom László, Áder János és Sulyok Tamás jogászok voltak, bár Göncz életművében inkább a műfordítói munkásságára szokás emlékezni. Novák Katalin közgazdász és jogász diplomával rendelkezik, Schmitt Pál közgazdász volt.

Ez a minta érthető, hiszen a rendszerváltás után az alkotmányosság védelme és a demokratikus intézményrendszer megszilárdítása kiemelt jelentőségű feladat volt. Mádl Ferenc, Sólyom László vagy Sulyok Tamás esetében a közjogi felkészültség valóban meghatározó része volt szakmai életútjuknak.

Ugyanakkor a magyar tapasztalat arra is rámutat, hogy a jogi diploma önmagában semmire sem jelent garanciát. A köztársasági elnök megítélését végső soron nem az egyetemi oklevél, hanem a hivatalban tanúsított magatartása határozza meg.

Különösen érdekes ebből a szempontból a Nemzeti Együttműködés Rendszerének államfői névsora. Schmitt Pál politikai és erkölcsi értelemben megbukott a plágiumügye miatt, ami lemondásához vezetett. Áder János bár kitöltötte mindkét ciklusát, de jogvégzett emberként sosem volt valódi ellensúlya a hatalomnak. Novák Katalin kegyelmi döntése olyan súlyos közbizalmi válságot idézett elő, amely szintén lemondással végződött, tanúskodott arról, hogy a köztársasági elnök kegyelmi jogának szellemét nem, legfeljebb a betűjét érti. Sulyok Tamás esetében pedig bár formális értelemben nem beszélhetünk bukásról, hisz mandátumát egy általa aláírt Alaptörvény módosítás szüntette meg, közéleti megítélése szörnyű. Éppen az a jogász és alkotmányjogász háttér, amelyet sokan az alkalmasság egyik legfontosabb bizonyítékának tartottak, nem akadályozta meg, hogy hozzájáruljon a jogállam további leépítéséhez.

Ez nem azt jelenti, hogy a jogi végzettség ne lenne hasznos egy elnök esetében. Ellenkezőleg, az alkotmányos kérdések megértésében kétségtelenül előnyt jelent. Ugyanakkor a magyar tapasztalat azt is bizonyítja, hogy egy kiváló jogász sem feltétlenül lesz jó köztársasági elnök. Az államfői tisztség ugyanis legalább annyira szól erkölcsi tartásról, személyes hitelességről, társadalmi tekintélyről,

kommunikációs készségről és a nemzet egységének megjelenítéséről, mint a közjogi ismeretekről.

KONKLÚZIÓ

Polgár Judit jelölése kapcsán tehát jogos kérdésként merült fel a végzettség kérdése, különösen a magyar hagyomány ismeretében. Az is tény, hogy felsőfokú végzettség hiányában kilógott volna az Európai Unió jelenlegi államfői közül. Ezt nem érdemes elhallgatni vagy relativizálni. Ugyanakkor nem feltétlen szükséges a felsőfokú végzettség vagy a jogi diploma szerepét túlértékelni. A köztársasági elnökök között találunk jogászokat, közgazdászokat, bölcsészeket, történészeket, matematikusokat és természettudósokat is. A közös bennük nem a végzettségük, hanem az, hogy saját országuk politikai közössége alkalmasnak tartotta őket az állam képviselőjére.

A magyar tapasztalat pedig azt mutatja, hogy a jogi diploma önmagában nem garanciája a sikeres államfői működésnek. Az elmúlt másfél évtized eseményei alapján inkább azt lehet kijelenteni, hogy a személyes integritás, a karakter, a függetlenség, a döntési képesség és a társadalmi tekintély legalább akkora jelentőséggel bír, mint a szakmai előképzettség.

Ha tehát akár Polgár Judit, akár az ő hátralépése után felbukkanó következő személy alkalmasságáról folyik vita, azt érdemes ezek mentén lefolytatni. Polgár esetében lehetett vitatni a politikai tapasztalatát, közjogi felkészültségét, a jelölése módját pedig különösen. Alkalmasságát viszont nem volt érdemes a jogi végzettsége meglététől függővé tenni, ahogy a jövőbeni elnökaspiránsokét sem lesz az.